

ELS EFECTES DELS INCENDIS A LA CATALUNYA CENTRAL

Ana Maria Vicente i Bernat Soler¹

RESUM

La ponència presenta els principals resultats del llibre *El foc, un desastre ecològic?* del qual els ponents en són autors. L'Estudi destaca els efectes dels incendis pel que fa a l'erosió del sòl, a la comunitat florística i a la comunitat ornítica. Així mateix, planteja interrogants sobre la capacitat de regeneració d'algunes espècies arbòries i destaca un seguit de suggeriments respecte a la gestió dels boscos cremats.

RESUMEN

La ponencia presenta los principales resultados del libro *El foc, un desastre ecològic?* del cual los ponentes son autores. El estudio destaca los efectos de los incendios en lo que se refiere a la erosión del suelo, a la comunidad florística y a la comunidad ornítica. Asimismo, plantea interrogantes acerca de la capacidad de regeneración de algunas especies arbóreas y destaca una serie de sugerencias respecto a la gestión de los bosques quemados.

SUMMARY

This report is a review of the book *El foc, un desastre ecològic?* (The fire, an ecological disaster?). It shows the consequences of fires in land erosion, in the floriferous and ornithological communities. It sets also some question marks over the regeneration ableness of some tree species and finally it makes some suggestions on the management of burned forests.

1. Autors del llibre: *El foc. Un desastre ecològic?*.

La present ponència és una síntesi dels resultats i conclusions que hem extret del nostre llibre *El foc, un desastre ecològic?*, publicat com a conseqüència dels treballs duts a terme per estudiar els efectes dels incendis a la Catalunya Central, després de viure amb impotència l'incendi de part de la muntanya de Montserrat i la seva rodalia, l'agost de 1986.

Vàrem estudiar intensivament tres zones. Una al municipi del Bruc (l'Anoia), una altra a Rajadell (el Bages) i la darrera a Castellfollit del Boix (el Bages), complementant les nostres observacions amb visites i estudis puntuals d'altres zones cremades del Berguedà, el Solsonès, l'Alt Urgell i la Terra Baixa. La problemàtica social no es va incloure en la investigació. Ens vàrem centrar en l'estudi ecològic, valorant les conseqüències del pas del foc sobre les plantes, els ocells i, en menor grau, el sòl.

Per fer l'estudi es va buscar una de les zones més malmeses per l'incendi de 1986 i que, a priori, podia presentar una regeneració més difícil. Es va triar l'àrea de Julenques (el Bruc). Aquest indret estava prou lluny de cap massa forestal com per evitar l'efecte ecotó. A més a més, en cap moment es va fer cap actuació dirigida a afavorir la regeneració.

Per valorar si la regeneració natural era més o menys satisfactòria, vàrem comparar els resultats obtinguts a Julenques amb els de Valldòria (Rajadell), àrea cremada el 1980, i amb un bosc testimoni, situat a l'àrea de Gosem (Castellfollit del Boix).

Els principals resultats són:

1. Durant els tres primers anys hi ha, globalment, una forta erosió, més important allà on el recobriment de la vegetació és més baix. L'erosió decreix progressivament des del primer any fins, aproximadament, al quart, en què els nivells de pèrdua de sòl són equiparables als del bosc testimoni. Podem dir, doncs, que la regeneració natural de la vegetació ha estat suficient per frenar aquest procés.

2. Hi ha punts on és important la formació de xaragalls, coincidint gairebé sempre amb actuacions o activitats humanes, com són l'obertura de pistes de fort pendent per treure la fusta o per instal·lar i mantenir torres d'alta tensió i la circulació fora de camí de motos, aprofitant, per exemple, tallafocs, etc. La tala de boscos cremats, a part dels problemes que comporta des del punt de vista del sòl, també és important per a la regeneració vegetal, ja que en arrossegant els troncs, de vegades amb brancada inclosa, els primers rebrots i plançons poden patir danys irreversibles.

3. La pastura en zones recentment cremades també contribueix a la degradació del sòl. El pas del ramat produeix un removiment i una descompactació que faciliten l'erosió. A part, el ramat es menja els rebrots i els plançons o les seves parts més tendres, de manera que s'hipoteca el creixement de les plantes. Pel que fa a la fauna, una forta pressió cinegètica com la que hem pogut constatar (caça en dies i amb arts prohibits) també és un element negatiu per a la seva recuperació.

4. La comunitat florística, amb la pèrdua de la biomassa aèria, és la que mostra de manera més visible l'acció del foc. En les zones més afectades, es produeixen mortalitats del 50 % dels individus, cosa que implica una pèrdua de variabilitat genètica. Malgrat tot, no hi ha cap espècie que s'extingeixi ni canvis significatius en la composició, abans i després del foc: procés d'autosuccessió.

5. La densitat arbòria es manté en ordres semblants en els tres llocs estudiats el 4t any de regeneració de Julenques.

6. La normalització de les pèrdues de sòl abans comentada s'explica per la recuperació de nivells de recobriment vegetal, amb valors del 75 % ja el 4t any, equivalents als de la zona testimoni. Les responsables d'aquest alt recobriment són bàsicament 4 espècies: fumana ericoide (*Fumana ericoides*), botja d'escombres (*Dorycnium pentaphyllum*), romaní (*Rosmarinus officinalis*) i fenàs de marge (*Brachypodium phoenicoides*). Aquestes espècies formen part del sotabosc de les nostres brolles arbrades i justament són les que algunes persones han manifestat que caldria eliminar per tal de netejar els boscos. Potser caldrà tenir en compte l'important paper de protecció del sòl que exerceixen, si comparem el seu recobriment amb el dels arbres de 4 anys després de l'incendi, que tot just arriba al 10 %.

7. S'ha constatat que la pinassa (*Pinus nigra*) pot presentar problemes per recuperar les seves poblacions per la

ciclicitat en la producció de pinyó: entre anys de bona producció trobem diversos anys de producció gairebé nul·la.

8. Des del punt de vista de la gestió dels boscos, tant abans com després del foc, és important tenir con compte que els roures, algunes alzines i força espècies de planifolis tenen la capacitat de rebrotar per la capçada, com la surera, cosa que accelera molt la recuperació d'aquests individus i ajuda notablement a la restauració del paisatge.

9. Al cap de pocs anys es fa difícil conèixer els límits precisos d'un cremat i pocs anys més tard és impossible saber quants incendis han passat per una zona o els límits físics de cada un d'ells. Aquest desconeixement repercuteix a l'hora d'estudiar i predir els efectes del foc, com també d'aconsellar les actuacions necessàries abans i després de l'incendi i d'aquesta manera perdem informació molt important per avaluar possibles models de foc prescrit. Seria interessant fer una cartografia detallada de les zones que han estat afectades per cada incendi forestal.

10. La comunitat ornítica, tal com s'ha comentat per a la vegetació, no modifica gaire la seva composició, però sí les abundàncies específiques, encara que de forma temporal. El desenvolupament de la vegetació és el vector que condueix la recuperació de les aus. No obstant això, també algunes espècies d'ocell, les frugívores, contribueixen a la regeneració del bosc dispersant les llavors de diverses plantes.